

הגות מחשבה ומוסר בענייני פרשת השבוע ומידונו הלכה מתורתם של יושבי בית המדרש ברכסים

לך לך
גליון 276
תש"פ

מסורתם של רבותינו

משנת חכמים

השפעה להורות מנסיון לך לך מארצך • הרה"ג רבי מרדכי חייקין שליט"א

המזבח האחד של עקידת יצחק יכלה לעקוד שבעה מזבחות. וכן כל הדורות מקיימים מצוות מילה במס"נ ובשמחה בזכות אברהם אבינו.

כמו"כ בנסיון חוזק ועוצמת האמונה של כאו"א מאתנו, כמו שראינו בדברי החוה"ל שמהחזק שבשלוחי היצה"ר הוא לְסַפֵּק לנו את הדברים האמיתיים הפשוטים, כלומר שאחד מתכסיסי היצר הוא לבלבלנו ולהכניס לנו ספקות בחלקי האמונה הברורים לנו. יודעים אנו ש"על כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון", יודעים אנו שנבראנו בשביל ללמוד תורה [לכך נוצרת, אבות פ"ב מ"ט], יודעים אנו שאם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב (אבות פ"ו מ"ד), יודעים אנו את דברי חז"ל כל הנביאים כולם לא נתבאו אלא על משיא בתו לת"ח ומהנהגת"ח מנכסיו אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלוקים זולתך, ואעפ"כ שנינו (סופ"ד דאבות) "ואל יבטיחך יצרך שהשאלו בית מנוס לך", הרי שהיצר לא רק מטעה קצת אלא "מבטיח" שהשאלו בית מנוס ח"ו. ולית דין ולית דיין. והתוצאה תהי' "אכול ושתה כי מחר נמות". הרי שיש נסיון גדול לא לחיות עם האמת הידועה לנו.

את הכוח להצמד לאמת קיבלנו מעמידתו של אברהם אבינו בנסיון "לך לך" ולא הרהר אחר מידותיו, קיבלנו יכולת שגם אנו נתחזק בדברים האמיתיים שאנו יודעים, נשיבם אל לבנו באופן ברור ומוחלט, ונוכל לשאוב מזה כח לעמוד מול תכסיסי היצר וערמותיו ושקריו, ונהיה דבוקים באמונתנו חיבור חזק וגמור, וניישר את כל מהלך חיינו לאור האמיתיות שלימדה אותנו התורה, ויקויים בנו "ואתה תמשל בו".

לכא דנקרא כסיל ע"ש אומנותו, שאומנותו לעשות אותנו כסילים, דהיינו שנעשה חשבונות כסיליים ואויליים במהלך החיים שלנו. וכבר כ' חובות הלבבות' (שער יחוד המעשה פ"ה), בזה"ל: בן אדם ראוי לך לדעת כי השוא הגדול שיש לך בעולמך הוא יצרך וכו', ל ב ש

א ת

הכוח להצמד לאמת

קיבלנו מעמידתו של אברהם

אבינו בנסיון "לך לך" ולא הרהר אחר מידותיו, קיבלנו יכולת שגם אנו נתחזק בדברים האמיתיים שאנו יודעים, ונוכל לשאוב מזה כח לעמוד מול תכסיסי היצר וערמותיו ושקריו"

ב ג ד י ועדה עדי האהבה לך, ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגולת אוהבך, והוא מורה אותך בחיצוי הממיתים לשרשך מארץ חיים. ומן החזק שבשלוחיו, שישתדל לספק עליך אמיתותיך ולשבש מה שנתברר לך ולערבב את נפשך במחשבות כזבים, וטענות שקרים, ויספק עליך מה שנתברר לך מאמונתך ודתך. ואם תשליך ענייניך אליו ותימשך אחר רצונו לא ירף ממך עד שיאבדך משני העולמים. עכ"ד.

אאע"ה בעמידתו בנסיונות הקנה לנו את כוח העמידה בנסיונות שלנו, בזכות עקידת יצחק הצליחו ישראל למסור נפשם על קידוש ד', וכמו שאמרה [חנה], לך אמור לא"א אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות, היינו מכוח

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו" (אבות פ"ה מ"ג). אחד מעשרת הניסיונות הוא "לך לך מארצך", נסיון הגלות הנסיון הגדול מפני שקשה לאדם לעקור ממקומו, וביחוד כשהיעד אינו ידוע, "אל הארץ אשר אראך".

ונשאלת השאלה, אימתי נסיון הגלות הוא דבר קשה כאשר כל מטרות עקירתו ממקומו היא כדי שיהי' גולה, אבל כשיש הבטחה מאת ד' לאברהם, "ואעשך לגוי גדול" - וכאן אי אתה זוכה לבנים (רש"י) - וכן ברכה בממון וגידול השם "שאוידע טבעך בעולם", א"כ תועלת הגלות גדולה וחשובה מאד וכבר לא קשה לעזוב את ארצו, כי אדרבה הוא עובר לארץ אחרת ושם ישיג את ההבטחות שהבטיח לו הקב"ה, ומהי המדרגה הגדולה שעמד בנסיון זה שלכאורה אין בו כמעט שום קושי.

מובא בשם המשגיח רבי יחזקאל לעוונישטיין זצוק"ל דמאחר שהדרך ממעטת את השם וממעטת פריה ורביה וממעטת את הממון, ה' לא"א נסיון להרהר אחר מידותיו, דהיינו חיסרון בבירות האמונה שדבר ד' יקום, דהרי עושים פעולות שעלולות למנוע את קיום ההבטחות. ואעפ"כ קיים אאע"ה ציווי זה בשלימות וזוהי העמידה בנסיון "לך לך".

הנהגה "מעשה אבות סימן לבנים", והעמידה של א"א בעשר נסיונותיו היא שורש עמידתו בנסיונות הבאים עלינו במשך הדורות.

היצה"ר נקרא מלך זקן וכסיל, ויש לשאול הרי אינו כסיל כ"כ, כפי כתב עליו המס"י סוף פ"ב: "איש מלחמה הוא ומלומד בערמומיות". אכן שמעתי

משנת היום

אופק רכסים

4:13 הדלקת נרות

6:04 בץ החמה

סויק"ט:

7:57 מג"א

8:06 (מג"א 72)

8:44 גר"א

9:37 סו"ז תפילה (ב)

11:23 חצות

4:42 שקיעה

5:21 צאת השבת

5:54 ר"ת

לעיהודי נשמת

ר' שמואל גדליה בן הר"ר בצלאל ברוך ז"ל פרידמן נלב"ע י' חשוון תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.

להערות והארות ולמשלוח חומר לעורך
בפקס: 153-4-653-1557

לתרומות והנצחות
בטל: 054-84-68706
ובמוקד "גדרים פלוס"
'קרן תורתנו' קוד 103

לקבלת העלון במייל:
Mishnatar@gmail.com

מבין בלימוד

חובת הכרת הטוב למי שמצער ומיטיב יחד • האם לב הוא ביטוי לרגש

אינו מאבד את חלקו בעולם הבא. הראשונים כשהם פירשו דבר, הם ידעו היטב את כל שימושי הלשון, וכן גם גדולי האחרונים, כמו הנצי"ב זצ"ל, שידיעותיהם הקיפו את כל הנושאים. אבל בזמננו הידיעות הם חלקיות ועל פי זה ועל פי זה מסיקים פירושים שונים, שלפעמים נוגדים גם את ההגיון, משום שלפי מה שהם יודעים, זהו הפירוש היחיד. כגון, מה שמקובל לומר על לב' שהוא ביטוי לרגש, חזו כוונת הפתגם 'לבי אומר לי' דהיינו שכך הוא מרגיש בלבו. זה באמת נכון הוא, וכפי שמבאר הסבא מקלם את הפסוק 'וידעת היום והשבות אל לבבך' וידעת - לדעת ואחר כך להשיב אל הלב, דהיינו להרגיש. אך צריך לדעת שיש פירושים נוספים למילה לב, וכפי שכתב הרמב"ם במורה נבוכים שלב הואשם השכל, שם הרצון. את הכתוב והשבות אל לבבך מבאר הרמב"ם אל שכלך. כי באמת מלבד שצריך להזהיר את האדם שישב אל לבבו דהיינו שירגיש זאת, צריך גם להזהירו שישכיל זאת בשכלו ולא יניח ממוחשבתו ומשכלו להבין כן.

שהמצרים היו אכסניא בשעה שהזמינו את משפחת יעקב לבוא בזמן הרעב לגור במצרים. דוגמא נוספת מה שכתב הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ג ה"ז) שמי שאומר על הקב"ה שהוא בעל גוף הוא מין ואין לו חלק לעוה"ב. והשיג עליו הראב"ד שם וז"ל: ולמה קרא לזה מין, וכמה גדולים טובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות, עכ"ל. הכסף משנה התפלא מאוד על לשון הראב"ד שכתב כלפי הרמב"ם 'גדולים טובים ממנו' כלומר, שגדולים מהרמב"ם חלקו עליו וסברו שמותר לומר על הקב"ה שהוא בעל גוף. לכן מסקנת הכסף משנה, שאולי הגי' בראב"ד משובשת וע"ש. אבל בחזו"א וכן בעבד המלך כתבו, שלשון הראב"ד 'גדולים טובים ממנו' אינו ממנו - מהרמב"ם, אלא מעמנו. והיינו, שהראב"ד סובר שמי שכך סובר, לאור מה שהוא ראה בפשוטי המקראות או באגדות המשבשות את הדעות, אע"פ שאינו צודק, מכל מקום

ובפרט כאשר הדבר נראה תמוה צריך לנסות אולי אפשר לפרש אחרת. נביא דוגמאות לכך - כתוב בתורה " לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" ופרש"י לא תתעב מצרי מכל וכל, וכל אע"פ שזרקו זכורכם ליאור, מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. יש מן הגדולים שהבינו שכוונת רש"י שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, הכוונה באותה זמן שהשתעבדו בישראל היו גם אכסניא עבורם. אבל זה אינו נראה, וכפי שאמר אחד: אם גם הנאצים י"ש בגרמניה היו אכסניא, וכי יעלה על הדעת שגם עליהם יאמר לא תתעב. וגמרא מפורשת בברכות (ג.ג) פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש, "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" והלא דברים קל וחומר ומה מצרים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר "ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמחת שרי מקנה בעל ביתו אשר לך" המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה, ע"כ. אלא מוכח בגמ'

"להקשיב לחכמה אֶזְנֶךָ תִּשָּׂה לִבְךָ לְתַבּוּנָה" (ב.ב.) ז"ל רבינו יונה: "המעלה השנית, שיטה לבו מכל תאות העולם וחפץ, להתבונן לחכמה. אחר שיוון אדם לשמועתו ויתבונן באשר שמע, ילמד עד עמדו על טעם הדברים, ויתבונן בהם בינה. (טעם בלשון הראשונים אינו רק סיבה אלא גם תוכן הדברים, וכמו שיש בפירוש האבן עזרא על מגילת איכה שבו הוא אומר כסדר "טעם הדברים" דהיינו תוכן הדברים) וכן אז"ל (ע"ז יט.) ילמוד אדם תחלה ואח"כ יהיה סובר במה שלמד ויעמיק ויתבונן. והנה ענין התבונה - שיתבונן אח"כ לדעת טוב טעם הדברים, עד שישגי להבין דבר מתוך דבר ולדמות הדברים אשר למד, כל ענין הראוי לדמות אליו וכו' עכ"ל. כוונתו, שאחר שהאדם לומד ורואה מה כתוב ומתבונן היטב בלשון, עליו גם להתבונן בדברים ולנסות לרדת לעומק הבנתם, להבין את הדינים הנלמדים משם ולראות את כל האופנים בהם אפשר לפרש את הנלמד, כי לפעמים שאפשר לפרש באופן ממה שהיה נדמה במושכל ראשון,

ניתן לשלוח תגובות לעורך המדור בדוא"ל: yosefshu9849@gmail.com

ביאורים וחיידודים בראי התרגומים מיני תרגומא

תיקוני גירסא

(י.ג.) ויהי ריב - והות מצותא. בל' נקבה. כי מצותא=מריבה ל' נקבה. ולא: והוה.
 (יד.ב) עשו מלחמה - עבדו קרבא. ולא: סדרו.
 (טו.ט) עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש - עגלין תלתא ועיזין תלת ודכרין תלתא. בארמית כבעברית חלוקה: לזכרים: תלתא=שלושה, לנקבות: תלת=שלוש וע"כ עגלים ואילים שבתרגום הם בזכר - תלתא, משא"כ "עייזין", ובחומשים השתבש.
 (טו.יא) על הפגרים - פלגיא ולא: פגליא.
 (טו.יג) ועבדום - וְפִלְחֹן בהון=שעבדו בהם, כלומר אין הכתוב מתייחס לישראל שיעבדו את המצרים, אלא למצרים שיעבידו את ישראל. וכע"ז בפס' יד: אשר יעבודו - דְפִילְחֹן בהון. ולא: וְפִלְחֹן.
 (י.ג.ב) אברם ישב... ולוט ישב - יתיב - בלשון עבר ולא יתיב - בלשון הווה.
 (יד.ד) בלעדי רק אשר אכלו - בר מדאכלו, ולא: לחוד מדאכלו.
 (טו.ט) תבוא אל אבותיך - תתכנש=תיאסף, ולא: תיעול.
 (יד.ט) ויחלק עליהם לילה - ואתפלג עליהון בליליא, כדפרש"י לפשוטו, ולא: ליליא.
 (טז.ב) ידו בכל יד כל בו - הוא יהי צריך לכולא ואף אנשא יהון צריכין ליה. ולא: וידא דבני אנשא.
 (טז.ג) הדובר אליה - דאתמלל עמה ולא: דמתמלל.
 (טז.ד) הגם הלום ראתי - אף אנא שריתי חזיא ולא: הברם הכא שריתי חזיא.

הנה נא ידעתי - למשמעות "נא"

כען=עתה. (מלבד מקומות יחידים שיבוארו במקומם בעז"ה.)
 וְיִקְרָא בְשֵׁם ה': (י.ב.ח) ת"א: וְצִלִי בְשֵׁמָּה דְה': כמו: קראתי שמך ה' מבור תחתיות (איכה ג, נה) רמב"ן (אך הסיק: והנכון שהיה קורא בקול גדול את שם ה' ומודיע אותו ואלקותו לבנ"א) , וכן כל קריאה בשם ה' תרגמה בל' תפילה, כלעיל: אז הוחל לקרוא בשם ה' (ד.כו). וכדמצינו: ואני אקרא בשם ה' (מ"א יח.כד) שתירגם יונתן: ואנא אצלי בשמא דה', והרי שם מפורש שתפילה היתה. וכן: ותקרא שם ה' הדובר אליה - וצליאת בשמא דה' דאתמלל עימה. ורק בשמות לד,ה: ויקרא בשם ה' תירגם: וקרא בשמא, כי ה' הוא שקרא.
 הַרְמֹתִי יָדִי אֶל ה' (יד.כב) רש"י: לשון שבועה. וברמב"ן: " והנה הוא כלשון: וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם (דניאל יב.ז). ואונקלוס אמר: אֶרְמִית יְדִי בְצִלּוֹ קֶדְם ה' יאמר התפללתי אל ה', וכפי

הנה נא ידעתי פי אשה יפת מראה אַתְּ (י.יא) רש"י בכ"מ פי' (ע"פ חז"ל בברכות ט.) "אין נא אלא לשון בקשה", אכן כאן בהופעתה הראשונה בתורה עולה בבירור מתוך דבריו כי "נא" פי' "עתה". והרמב"ן פי' כוונתו שלשון נא מורה על דבר שהתחדש עתה והאריך שאינו כן אלא אף בדבר ההווה ועומד, כי עתה הוא כך. וכמו: הנה נא עצרני ה' מלדת (ט.ז) שפי' מנעורי עד היום הזה.
 וראב"ע הוכיח שאין פירושו אלא "עתה", כי במקומות רבים לא יתכן פירושו בלשון בקשה, כמו: הנה נא זקנתי (כ.ג), אוי נא לנו כי חטאנו (איכה ה.טז) ועוד. וראה להלן בדברי רש"י עה"פ: תהי נא אלה (כ.כח) שנראה אף שם מדבריו שפירושה "עתה", והרא"ם ע"ד רש"י עה"פ: דבר נא באזני העם (שמות י.א) - אין נא אלא לשון בקשה כ': פי' אין "נא" האמור פה אלא לשון בקשה.
 ואונקלוס תרגם בכל התורה נא -

זהירות מהשפעת הסביבה

ולהתרחק מהם כמטחוי קשת. התרחקות זו כוללת הימנעות מקריאה בספריהם ועיתונותיהם, ומהתעניינות בארחות חייהם. ההתיחסות אליהם צריכה להיות כעין היחס והחשיבות שאנו מייחסים לבעלי החיים, מתוך ידיעה ברורה שהם בדרגה שונה מאתנו בבריאה. וברוח זו עלינו גם לחנך את ילדינו.

יתכן שזוהי הסיבה שגילתה לנו ענין חשוב זה, באמצעות אברהם אבינו. שכן מעולם לא היה וגם בעתיד לא יהיה אדם שעמד איתן נגד השפעת הסביבה כמו אברהם אבינו, כמו שנאמר (יחזקאל לו) "אחד היה אברהם, ויירש את הארץ". כלומר, הוא היה אדם יחיד בעולם של עובדי עבודה זרה, והוא היה יחיד במעלה זו ולעולם לא יהיה כמוהו. ואם אף על פי כן הזהירו הקב"ה לך לך מליכלוכי ארצך, מולדתך ובית אביך. על אחת כמה וכמה שזקוקים אנו לאזהרה זו, ולהישמע לה בחרדה גדולה. להשתדל להימצא עד כמה שאפשר במקום טהור ונקי, ובסביבת חכמים וצדיקים.

א): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך, כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע'."

הרמב"ם מדייק לומר "דרך ברייתו של האדם", ללמדנו שכך הוא טבע הבריאה אשר הטביע הקב"ה. זוהי המציאות ואין מי שיוכל לנהוג אחרת. כי מי הוא זה אשר יעמוד איתן נגד חוקי הטבע? והרי זה דומה לחולה במחלה מדבקת, האם יש באפשרותנו לומר שיכולים אנו להימצא בסביבתו הקרובה מבלי להידבק במחלה?! ברור שלא. אלא כל אדם ואפילו הבריא ביותר, נזהר מלהתקרב אליו ונשמר היטב לכל יידבק במחלה.

כך היא גם ההימצאות בקרב בני אדם אשר אינם שומרים תורה ומצוות כדבעי, ומבלים ימיהם בהבלי העולם. אין לנו ברירה אחרת, אלא להיבדל מהם

שהוא מלשון ליכלוך. מעתה יובן שכשם שהליכלוך נדבק באדם מבלי שתהיה לו כוונה ומחשבה לכך. כך היא גם השפעת הסביבה! הליכלוך הרוחני חודר אל האדם גם כאשר הוא אינו חפץ בו כלל. יתירה מזו, גם כאשר נמנעים מלבוא במגע עם אנשים חטאים ומתרחקים מחברתם וממעשיהם, סכנת ההשפעה הרעה עדיין קיימת.

במדרש מומחשת סכנה רוחנית זו ע"י משל נאה. על הפסוק (משלי ג) "הולך אל חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע" אומר המדרש: למה דומה ההולך אצל חכמים? לאדם שנכנס לחנותו של בשם, וקלט ריח הבשמים. כשיצא, כל בגדיו מבושמים ואפילו כשהוא לא קנה מן הבושם כלום. וכן להיפך, הנמצא בסביבת רשעים, הרי זה כאדם הנכנס לחנות של בורסקי שבגדיו קולטים ריחות רעים, וגם אם יזהר מאד שלא להתקרב אליהם ידבק בו הריח הרע.

וכך כותב הרמב"ם בהלכות דעות ו.)

רבינו בחיי כתב ש"לך לך" הוא מלשון ליכלוך. כלומר, לך לך כדי שלא תתלכלך וייתסוף, מדרכיהם הרעים של אנשי ארץ מולדתך ובית אביך.

שואל הגר"ש פינקוס זצ"ל בספרו "תפארת שמשון", וכי אצל אברהם אבינו יש מקום לחשוש שמא יושפע מסביבה רעה?! והרי אדרבה, זו היתה מעלתו הגדולה והייחודית של אברהם העברי, שהיה בודד ללא כל חבר הורה או מדרין. עליו הרי אמרו חז"ל (בראשית רבה מב. ח) "אברהם העברי, למה נקרא שמו עברי? שכל העולם כולם בעבר האחד והוא בעבר השני". דהיינו, הוא עמד איתן מול השפעת אנשי בית אביו, שהיו כולם עובדי עבודה זרה, ונגד השפעת העולם כולו. הוא אשר העמיד והפיץ את הדת האמיתית בכל העולם. אם כן נשאלת השאלה, איזה חשש היה שיושפע לרעה מאנשי סביבתו?

התשובה לשאלה זו טמונה בדבריו של רבינו בחיי, אשר ביאר את ענין "לך לך"

זכרון יעקב

מתורתם של
מתפללי
בתי המדרש
שברכסים

קהילות קודש

בענין רוהב כתפי הציצית ♦ הרב משה הורביץ

ועומד וכדו', ולא כהבנת המחצית-השקל שהוא לשון מושאל בלבד. ואף שעצם הדבר לדון תורת בגד ע"פ גדר מחיצות - הוא מחודש, מ"מ כתב החזו"א דחזינן שגם האחרונים שהקשו וחלקו עליו לא פקפקו בעצם הענין.

אלא שגם לאחר שנדחה פירושם בהגלות לנו דברי מהרי"ל במקורם, עדיין אין הכרח לקבל את דברי החזו"א לגמרי, דהוא הצריך שיהיה רוחב הכתפיים לא פחות מרוחב הנקב משום שהכריע להחמיר בעומד מרובה משתי רוחות, אמנם ר"ב מ"ב סי' שסב ס"ק מה ושעה"צ שם ס"ק ל' דנראה שסמך על הראשונים שפסקו להקל בנידון זה, ולפ"ז יספיק שיהיה רוחב ב' הכתפיים יחד יותר מרוחב הנקב.

אך בפחות מכך היה נראה דקשה להקל, דלא מצאנו להדיא מי שחלק על דברי מהרי"ל בעצם הדמיון לדיני מחיצות, והמחה"ש והמ"ב שהקלו - אין זה משום שחלקו על המהרי"ל, אלא משום שחשבו לפרש כך את דבריו (מאחר שלא ראום במקורם), ומאחר שנתברר לנו שאין זה הפירוש, אין לנו מי שמקל בכך.

לכן יש להחמיר בזה ולעשות את הכתפות רחבות לכה"פ כרוחב הנקב.

ג) גם המחצית-השקל לא קיבל את דברי המהרי"ל כפשוטם, מן הטעם הנ"ל, אלא שכדי להעמידם בכל זאת - נדחק לפרשם באופן אחר, דמה שכתב מהרי"ל "דלא לייתי אוריא דהאי גיסא וכו" - לשון מושאל הוא, ועיקר הענין שיהיו הכתפות ניכרות היטב שיהיה עליהם שם בגד ולא שם "רצועות". והעתיקו המשנה-ברורה (סק"א). ומבואר מדבריהם דכל שיצאו הכתפות מתורת "רצועות" - כשר, אף אם הנקב רחב מהם, ונראה דסברו דלא שייך כלל לדון לגבי תורת בגד בגדרי פרוץ ועומד.

ד) וכשעיינו במקור הדברים - בשו"ת מהרי"ל החדשות סי' ד - מצאנו בהם תוספת, וז"ל: "מ"ו ז"ל (=המהרי"ל) דקדק לעשות הכתפיים רחבות דלא אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, ולא סמך על עומד מרובה משתי רוחות, ולא על נקב העשוי למלאות", ואף שיש מה לדון בביאור דבריו (ואכהמ"ל), מ"מ חזינו שכל הנידון סובב סביב גדרי פרוץ

דלא לייתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ויבטל ליה". ופשטות כוונתו היא להורות שיהיו הכתפיים רחבות יותר מנקב בית הצואר, ובוזה יהיה העומד מרובה על הפרוץ ויהיה לט"ק שם בגד, אך אם יהיו הכתפיים ברוחב הנקב - אף דקיי"ל (שסב. ט) דפרוץ כעומד כשר - מ"מ נימא דאתי אוריא דהאי גיסא (=הנקב) ודהאי גיסא (=דעלמא) ומבטל ליה (=לכתף).

והקשו האחרונים שדבריו סותרים לדברי התוספות והרשב"א הנ"ל (שהביאם גם המג"א עצמו בסימן שסב ס"ק טז) דמבואר מדבריהם דאין להקפיד בזה כלל, הן משום דהוי כלי והן משום דהוי אוריא דעלמא, ולכן הסיקו שאין הלכה כן, דדברי התוספות עיקר.

אמנם כתב החזו"ן-איש (או"ח ב, ט) דאף דלא קיי"ל כמהרי"ל בזה - והו דווקא כשרוחב הכתפות כרוחב הנקב, דמאחר דלא אמרינן בזה "אתי אוריא דהאי גיסא וכו" ממילא הוי פרוץ כעומד דכשר, אך כאשר הנקב רחב מהכתפות באנו לנידון עומד מרובה משתי רוחות שאין לנו בו הכרע, ומאחר שהוא נוגע לדאורייתא

"אם מחוט ועד שרוף נעל" - אמר ר' אבא בר ממל א"ל הקב"ה אתה אמרת "אם מחוט" חייך שאני נותן לבניך מצות ציצית (ב"ר מג. ט).

נשתדל לברר (בתמצות) הלכה אחת מהלכות ציצית.

א) קיי"ל שכל מחיצה שהעומד שבה מרובה על הפרוץ - כשרה (_ _), ובעירובין י: דנה הגמ' מה הדין בעומד מרובה משתי רוחות (_ _), ומבואר שם דאף אם נאמר שכשר מ"מ באופן שיש אור נוסף מעבר לעומד (_ _) פסול לכו"ע, משום דאתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלים את העומד שביניהן.

וכתבו התוספות (ד"ה ואצבעיים) והרשב"א שם דלא נאמר דין זה ד"אתי אוריא דהאי גיסא וכו" אלא במחיצות אך לא בכלים. עוד כתבו בשם ריב"א דלא נאמר דין זה אלא באוירים התחומים בין מחיצות, אך אין מצרפים לכך את אור העולם.

ב) והנה כתב המגן-אברהם בריש סימן טז: "כתב מטה-משה בשם מהרי"ל דיש לעשות הכתפיים (=של הטלית-קטן) רחבים

מועט על סליחות בה"ב ♦ הרב רב סוקולובסקי

א. סקבא דשתא ריגלא

קידושין פא. סקבא דשתא ריגלא, ובתוס' פי' ריעוע של ימות השנה לייחוד ולעבירה כלומר ימות הרגל שיש קבוצות אנשים ונשים באים לשמוע הדרשה ונותנין עין זע"ז וי"א לכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות.

ובשו"ת תמים דעים כ' הראב"ד (קעז) מה שאמרו רבותינו סקבא דשתא ריגלא שמעתי מפי בקי כי סקבא ענין קלקול וכו' כלומר בימי הרגל עשוי לקלקל מעשיו יותר מכל שאר השנה לפי שדרך העולם להתענג בימי הרגל במאכלים ובמשתאות ובמיני מלבושים וכו' והתאוות מתחדשות ומתעוררות בהם ובנ"א קרובים לבוא לידי קלקול מעשים ולידי מכשול עוונות. ומטעם זה נהגו וכו' להתענות אחר כל רגל משלשה רגלים שלש תעניות בה"ב וכו', ואני ראיתי לומר כי סקבא הוא ענין עלילה וכו' כלומר האדם עלול וקרוב להימשך אחר תאוות לבו וכו'. עכ"ל.

ב. אחר חג השבועות

בתמים דעים הנ"ל מוכח דגם אחר שבועות היו צמים. ובתוס' הנ"ל הזכיר רק פסח וסוכות, ואפשר דלתוס' דהטעם כי נפגשים כשבאים לשמוע דרשה, בשבועות שהוא רק יומא חדא אין להם פנאי ואין חשש, וכ"כ ביעב"ץ (הובא בס' זכרון להגרי"י הוטנר הוצ' מכוני ירושלים עמ' תפא יש באוצה"ס מאורות, למטה)). אבל להתמים דעים דהטעם הוא משום מאכלים ומשתאות, גם בשבועות יש כל הנ"ל (חוץ מהאוכלים חלבי בליל שבועות דאין כ"כ תאוות בזה).

א. סקבא דשתא ריגלא ב. אחר חג השבועות ג. עוד טעמים לצום זה ד. שמחת תורה ה. ישראל נושע בה' ומלאכי רחמים ו. פצנו צום ז. נוסחאות ח. ישיבת חברון

בשמחת התורה? עכ"ל.

הרי שאפילו על 'שעה שביעית' אין להקפיד בשמחת תורה כי העיקר להקפיד להרבות בשמחה ובריקודים לכבוד התורה ולא 'לעמוד בזמנים'.

ה. ישראל נושע בה' ומלאכי רחמים

כ' באדר"ת (תפלת דוד עמ' קטו) דהטעם למנהג מדינות זאמרו"ט וליטא להחליף הפזמון של חמישי בשני (ישראל נושע במקום מלאכי רחמים) מפני שישראל קודמים למלאכים.

פנים מסבירות יש למנהג זה, והוא מנהג ישיבות ליטא ובוגריהם, (אגב, הם גם היחידים המחזיקים בעצם המנהג לומר סליחות בבה"ב...) מפני שכידוע הפזמון מבוסס בד"כ על הסליחות שקדמו לו וביום שני הסליחות הראשונות על ישראל ('ישראל עמך תחינה עורכים') ע"ש.

ו. פצנו צום

בסליחות חמישי נאמר "תענית צבור קבעו תבוע צרכים" ובהמשך "הקדשנו צום" ובשני תנינא (אפפנו) "צום שני וחמישי ושני" ומכיון שאין צמים היום, כ' בלוח א"י לשנות מ'צום' או 'תענית' ל'תפילה'. ועי' בזה באדר"ת שם מה שהוסיף.

ז. נוסחאות

ברעדה, וא"כ בשניהם יש שמחה מחד ודבקות ופחד אלקים מאידך, ומדוע חוששים וצמים רק אחר החג ולא מימים נוראים.

"אלא דבימים נוראים הוא עומד לדין וירא מלחטוא, אבל בחג אע"פ שהריקוד ושמחה הוא בו' ית' כמו שנאמר נגילה ונשמחה בך אבל מעטים הם שמרגישים בזה ולכן הקדמונים חששו לזה ותיקנו את בה"ב. וזה לך האות אם לאחר החג יעסקו ביותר אומץ בתורה אזי היה השמחה בו ואם נחלשו בתורה מהריקוד והשמחה אין זה שמחה בו".

תובנה נסותרת נמצינו למדים מתוך דבריו כי המבחן הוא דוקא לאחר שמחת תורה אחר שרקדו ושמחו, אבל בשמחת תורה עצמו צריך לרקוד ככל האפשר עם התורה, וכמו שאמר לי הרב אברהם יואל בשם חמיו הרה"ג רבי אברהם צבי סתיו שליט"א שמרנא הגריש"א אמר "בשמחת תורה אין שנועו!"

וכ"כ הרה"ג רבי יעקב שמואלי שליט"א במשנתה של תורה נח תש"פ על הגרונ"ק זצ"ל: קרה שירדו בשמחת תורה קבוצה של אברכים להתפלל מוסף לפני שעה שביעית,

כדי שלא להיחשב "פושעים". וכשסיפרתי זאת למרן אמר לי: תגיד להם שהם הפושעים!! וכי קראו חז"ל "פושע" לפי שעוסק

וביעב"ץ כ' עוד טעם דשבועות יש זכות מיוחדת של התורה המגינה, וזה יועיל לסלק החשש שכו' התמים דעים. אבל במג"א (תצב) דפי' שצמים מפני שאוכלין ושותין וכו' דשבועות שהוא רק יום א' אין חשש, הרי שגם לטעמו של התמים דעים לא חשש, מהסיבה שהוא רק יום א'.

ובפמ"ג שם כ' דאין שייך לחוש בדורינו לטעם התוס' כי אין דורשים בימינו. (אפיון נמטייה להרב אהרן בייפוס שליט"א שהחזיר עטרה לישנה ויש דרשות כל חוה"מ, אמנם רק לגברים אבל יש).

ג. עוד טעמים לצום זה

ספר חסידים (רכז): "ומה שמתענים אחר חג המצות ולאחר חג הסוכות לא בעבור שחוטאים וכו' אלא וכו' בשביל הגשמים, במרחשוון מתענין וכו' בעבור יורה שיורה על הזרעים לברכה ובאייר מפני שלא תלקה בשדפון וביקרון ע"כ."

ובלבוש הטעים תעניות אלו כי מזג האויר משתנה וגוף האדם טרם התרגל לשינוי וע"כ צמים שלא יחלו ולא יזיק להם השינוי.

ד. שמחת תורה

הסבא מסלבודקא (שיחות הסבא עמ' רצ, ע"ש באורך) תמה מדוע לצום בגלל חג הסוכות יותר מאשר ר"ה וי"כ הלא בימים נוראים חדות ה' היא מעווננו, ובחג גילו

בסליחה א-ל נא רפא נא, בחרוז המתחיל קדשות איש חסידך, הנוסח המקובל הוא "זכור ליפת פעמיים". ויש סידורים (עבודת ישראל) שתיקנו הנוסח "ליפת נעליים" ויש פנים מסבירות לתיקון זה משום שכינוי זה לישראל מיוסד ע"פ הפסוק בשה"ש "מה יפו פעמיך בנעלים" ומכיון שנעליים מתחרז טוב יותר עם כל הבית (כפלים, שולים, ירושלים) הרי שיותר מתאימה מילה זו לחרוז זה. ובאותו ענין יש לדייק כי יש הגורסים "פְּעָמַיִם" תחת "פְּעָמַיִם", וחד טעם הוא כי זה ע"ש אותו פסוק.

בסליחות לשני תנינא (אזון תחן) בסוף הסליחה יש שינויי נוסחאות בין הסידורים המקובלים (כל פה וכדו') לבין סדר וילנא. בוילנא מביא הנוסח לפני הצנוורה, ועיקר ענין השינוי שם הוא ההתייחסות לאותו האיש יש"ו, וכגון תחת "עושקיהם יקניאום ונתנום לשיסוף" מובא שם "עושקיהם יקניאום בנצר נאפוף" (הוא אותו האיש שהוא נצר של ניאוף). וכגון תחת "צוה ישועות משחרך בחלוי" מובא שם "צמט בקצפך שוחחי לתלוי" ועוד, ע"ש.

ומעניין לבדוק איך נקט בחוברת הסליחות החדשה "שני וחמישי ושני" בהוצאת המפיק שהופץ ברכסים השתא.

ח. ישיבת חברון

מנהג הישיבה הק' בימי תעניות בה"ב שלא לאכול בשרי, כי אמנם לא צמים, אבל לכה"פ לא 'לחגוג' על בשרי.. מנהג זה הנהיג מ"ר הגאון רבי הלל זקס זצוק"ל. (דומני שהוא בעצמו כל השנה הקפיד על כך בכל ימי שני וחמישי במהלך השנה).

מתלמודיו של אברהם אבינו

מחסורה, ולזה כבר הוא לא יכול היה לסרב והסכים, וכך עברה נדיה הקטנה לגור אצלינו, למותר לציין שהיא לא היתה חרדית רגילה אבל הלכה לבית ספר דתי ואח"כ לפנימיה ועזבה את ביתנו ושכחתי ממנה, והנה הסתבר שנכדה חרדי לכל דבר, ולומד בחיידר ויש לסבתא שלו נחת שהוא מתחנך אצל אחיה הצעיר..

ראו מה כוחה של התאמצות עבור נשמה מסכנה, איזה פירות ופירי פרות עומדים לזכותה לדורי דורות, הד"ה "ואת הנפש אשר עשו בחרן" שבת שלום!

ומעשה שהיה כך היה, אימי ע"ה היתה אשת חינוך דגולה ובעלת חסד עצומה, ויום אחד כשהלכה לשוק לקניות הבחינה בחנות סדקית זעירה ובה מוכר מבוגר ונרגז, ומסתובבת לידו ילדה קטנה והוא מעביר אותה וצועק וכו', אמרה אימי למוכר אין מקומה של ילדה קטנה בשוק תשלח אותה ללמוד שיצא ממנה משהו, עתיד מזהיר יותר, אך הוא ממאן לשמוע, וטען שאין מי שיעזור לו בחנות.

כך דיברה אליו כמה פעמים, עד שאמרה לו שתבוא לגור אצלי ואני אדאג לה לכל

ממשיך "היא אומרת שהיא אחותך"?! אני בהלם מוחלט.

אני שואל אתו איך קוראים לסבתא, והילד עונה שמה אסתר, טוב, אני אומר לו מסתמא התבלבלת, יש לי שבע אחיות אבל לאף אחת לא קוראים אסתר... תשאל בבית את אבא ואמא. אבל את הפתק כתבתי גם להורים וגם לסבתא מה שבוטח בטוח. ביום ראשון אלחנן ניגש אלי "כבוד הרב סבתא אמרה שפעם קראו לה נדיה... אהה, כך? נכון! נדיה היא אחות".

סח איש חינוך ידוע, הזמנתי לבחון את ילדי כיתה ג' בחד החיידרים שבפיקוחי, ואמרתית לתלמידים, שהמצטיינים במבחן יוזמנו אלי למשרד ואכתוב להם לעונג שבת אמיתי. וכך הוורו, באו חמישה תלמידים ששלטו היטב בחומר הנלמד והחילותי לכתוב: 'לכ' הורי התלמיד וכו' בנכס נ"י נבחן ושלט היטב וכו' אשריכם שיצא זה מחלצים וכו', והנה כשהגיע תורו של התלמיד אלחנן ביקש ממני "שהרב יכתוב את הפתק עבור סבתא שלי זה יגרום לה הרבה נחת", עודני מופתע והוא